

№8 Маатмуса Абдыжапаров жалпы билим беруучу орто мектеби

Санарип сабак

**Тема: Өсүмдүктөр менен жаратылыш
факторлорунун өз ара байланышы.**

6- класс

Биология мугалими: Рахман кызы Ж

“ 26 ” “ 05 ” -2022-жыл

_____ -класс

биология сабагы

Сабактын темасы: Өсүмдүктөр менен жаратылыш факторлорунун өз ара байланышы.

Сабактын тиби: Класс аралык

Колдонулган методдор: Интерактивдүү, топтордо иштөө

Сабактын жабдылышы: проектор, ноутбук, батман, сүрөттөр, телефон,

Сабактын максаты: Тирүү организмдер жана адамдын өсүмдүктөргө тийгизген таасири тууралуу билимдерге ээ болуу
Жандуу организмдер менен жансыз табияттын ортосундагы өз ара байланыштарды таанып билүү

Компетенттуулук:

Предметтик компетенттуулук	Негизги
1. Жандуу объектилерди таануу жана баяндоо	1. маалыматтык (маалымат алат, билимге ээ болот, аныктайт, баа берет)
2. Кубулуштардын илимий тушундурмосу	2. социалдык-коммуникативдик (пландаштырат, ишке ашырат, баа берет)
3. илимий далилдоолорду пайдалануу	3. оз алдынча уюштуруу жана маселелерди чечуу

Сабактын журушу:

№	Сабактын этабы (убактысы)	Мугалимдин ишмердуулугу	Окуучунун ишмердуулугу	Баалоо	
				НК	ПК
1	Уюштуруу: 1.1. Саламдашуу	Классты уюштурат. Саламатсыңарбы урматтуу окуучуар, Сабагыбызды баштаардан мурун жагымдуу маанай түзүп алалы жана топторго бөлүнөлү Билеттер таркатылат билет номер боюнча отурушат.	Сабакка даярданат Тартипти, тазалыкты сактайт		
	1.2. Шыктандыруу	Жагымдуу маанай тузот			
2	Уй тапшырманы текшеруу	Отулгон тема боюнча суроо берет. Үйгө тапшырма. Биргелештиктеги өсүмдүктөрдүн өз ара байланышы. 1-тапшырма. “Ким көп билет оюну” Socrativ программасы аркылуу тест иштөө.	Суроолорго жооп берет		

Жаны теманы жарыялайт,доскага жазат.

Өсүмдүктүн өсүүсүнө таасир этүүчү факторлор

Күн энергиясы

1)Климаттык фактор

1.Жарык(фотосинтез)

2.Жылуулук(уруктары өнөт,жылуулуктун эсебинен азык өйдө-төмөн жылат)

3.Суу(клетканын цитоплазмасы үчүн керек,суусуз фотосинтез жүрбөйт

4.Аба(өсүмдүктөрдүн дем алуусу үчүн керек)

Органикалык заттардын түзүлүшү

2) Кыртыш фактору (топурак)

1.Топуракта өсүмдүктүн тамыр системасы жайгашат

2.Топурактан өсүмдүк минералдык туздарды алат

3)Биогендик фактор.

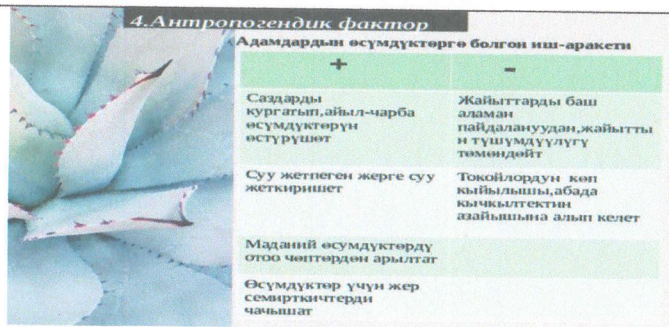
1. Өсүмдүктөр

2.Жаныбарлар

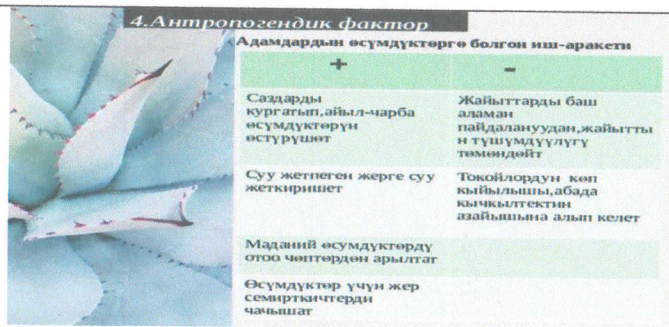
3.микроорганизмдер(калдыктарды чиритет)

Микроорганизмдер

Дептерге числону, теманы жазат.
Жаңы маалыматка ээ болушат

Антропогендик фактор
 Адамдардын өсүмдүктөргө болгон иш-аракети
 Саздарды кургатып, айыл-чарба өсүмдүктөрүн өстүрүшөт
 Жайыттарды баш аламан пайдалануудан, жайыттын түшүмдүүлүгү төмөндөйт
 Суу жетпеген жерге суу жеткиришет
 Токойлордун көп кыйылышы, абада кычкылтектин азайышына алып келет
 Маданий өсүмдүктөрдү отоо чөптөрдөн арылтат
 Өсүмдүктөр үчүн жер семирткичтерди чачышат

		 Антропогендик фактор Адамдардын өсүмдүктөргө болгон иш-аракети Саздарды кургатып, айыл-чарба өсүмдүктөрүн өстүрүшөт Жайыттарды баш аламан пайдалануудан, жайыттын түшүмдүүлүгү төмөндөйт Суу жетпеген жерге суу жеткиришет Токойлордун көп кыйылышы, абада кычкылтектин азайышына алып келет Маданий өсүмдүктөрдү отоо чөптөрдөн арылтат Өсүмдүктөр үчүн жер семирткичтерди чачышат		
4	Бышыктоо	Бышыктоо учун суроолорду берет 1-тапшырма Топтор кыртыш фактору боюнча топурактын курамындагы заттарды аныктайт. 2-тапшырма Gimkut программасы аркылуу Тест иштешти.	Суроолорго жооп	
5	Баалоо	Сабакка активдуу катышкан окуучулардын билимин баалайт	Кундолукко баа койдурат	
6	Уйго тапшырма	§51 окуп келүү	Тапшырманы кундолукко белгилеп жазат	

**Санарип мугалим Дубай конкурсуна
Ачык сабак**

**Тема: Жылдыздуу асман. Жылдыздар
картасы. Топ жылдыздар. Жылдыздардын
турлору.**

Мугалим: Исакова Азиза Сыргабековна

Сабактын темасы: Жылдыздуу асман. Топ жылдыздар. Жылдыздардын турлору.

Сабактын тиби: Жаны билимдерди оздоштуруу.

Сабактагы колдонулуучу усулдар жана ыкмалар: Интерактивдуу ыкмалар.

Сабакта колдонулуучу каражаттар жана материалдар: Окуу китеби, суроттор, компьютер, проектор, материал, картон, светильник, пластилин.

Сабактын максаттары		Корсоткучтор
1. Билим беруучулук	Окуучулар-жылдыздуу асман, топ жылдыздар, жылдыздардын турлору боюнча маалымат алышат.	Натыйжага жете алат, эгер окуучу топ жылдыздар, жылдыздардын турлору боюнча маалымат алса,
2. Онукутуруучулук	Окуучулар жылдыздуу асман жонундогу маалыматтарын кенейтишет.	Натыйжага жете алат, эгер окуучу: жылдыздуу асман жонундогу маалыматтары кенейсе,
3. Тарбиялык	Турмуштагы мисалдарды угуп жана байкоо менен ойлоо сезимдери калыптанат, таанып-билуу жондому жогорулайт	Натыйжага жете алат, эгер окуучунун: Мисалдарды кунт коюп угуусу, ойлонуусу терен болуп, кызыгуусу артып, жаныланса.

Сабактын журушу:

Этап	убакыт	Мугалимдин иш аракети	Окуучунун иш аракети	Компетенттуулук баалоо		
уюштуруу	3 мин	Класста жагымдуу маанай тузуу, (кыскача кон. жасоо, туш коргонун айттыруу анегдот айтуу жанылык айтуу ж.б.)	Саламдашат, жагымдуу маанайда сабакка киришет	НК-3		МААНАЙ
Уй таптырмасын текшеруу	12 мин	Уй тапшырмасын текшеруу, ал боюнча баалоо	уй тапшырмасын кайталашат суроолорго жооп беришет, оз ара суроо беришет. тапшырманы аткарууга жооптуу болушат	НК-2		ФОРМАТ ИВДИК
Жаны теманы тушундур	20 мин	Отулгон теманын негизги элементтерин кайталоо, жана аны жаны темага байланыштыруу мн жаны теманы баштоо Тема боюнча кыскача тушунук беруу, турмуштан мисалдарды келтируу, (	Окуучулар ой жугуртуп жооп беришет, турдуу жоопторду айтышат, кайсы жооп тура экенине оздору ынанышат. Резерфорддун тажрыйбасын тушунушат	НК-1	ПК-2 ПК-3	СУММАТ ИВДИК
бышыктоо	6 мин	Теманы бышыктоочу суроолор	Окуучулар тема жонундо тушунугун айтып берет. тушунбогон жерлерин сурашат			
Тапшырма	4 мин	Жылдыздардын моделин жасап келуу Параграфты окуп келуу	Тапшырманы кундолукко жазышат			

Сабактын журушу:

А) уюштуруу.

Б) Жаны тема.

Жылдыздуу асман - түнкүсүн асман чүмкөгүнөн көрүнүүчү жарык чыгаруучулардын жыйындысы.

Түн ачык болгондо Саманчы жолуна жакын жайгашкан 2,5 миңге жакын жылдыз (6-жылдыздык чондукка чейин) көзгө куралсыз көрүнөт. Жылдыздуу асманга багыт алуу ыңгайлуу болсун үчүн жылдыздар топторго бөлүнгөн. Ар бир топ жылдыздагы эң жаркырак жылдыздар мүнөздүү топторду түзөт, аларды Жылдыздуу асманда оңой байкоого болот.

Жылдыздуу асман 88 топ жылдызга бөлүнүп, алардын ортосундагы чеги эл аралык астрономиялык союздун чечими боюнча (1930) белгиленген. Таблицада жылдыздардын кыргызча жана латынча аттары, ошондой эле Жылдыздуу асмандагы оруну кыскача берилген. Жылдыздуу асмандан жылдыз чогулмаларын, Галактикалык тумандуулукту, Галактиканы, [галактика](#) чогулмаларын, квазарларды ж. б., Күн системасынын составына кирүүчү телолорду, планеталарды, алардын спутниктерин, кичине планеталарды, кометаларды, жасалма космостук объектилерди, Жердин жасалма спутниктери менен космостук зонддорду байкоого болот. Жылдыздуу асмандын көрүнүшү Жердин айланышы менен шартталып, асман сферасынын суткалык айланышынан үзгүлтүксүз өзгөрүп турат.

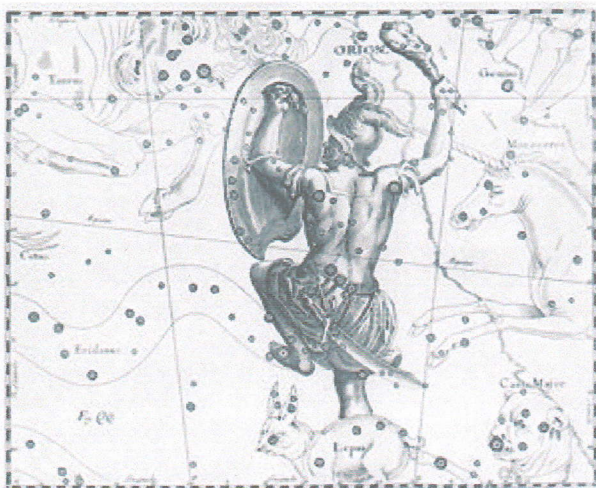
Жылдыздар атласы жана картасы - жылдыздуу асмандын же анын бөлүгүнүн картасы жана атласы.

Асмандын бүтүндөй чектеш же айрым бөлүгүн чогулткан жылдыздар картасы жылдыздар атласы деп аталат. Жылдыздар атласы жана картасы телескопту асмандын керектүү чекитине багыттоо үчүн пайдаланылат. Асмандагы жылдыздарга же жылдыздар каталогундагы астрофотографиялык сүрөттөлүшүнө салыштырып, асман объектисин ([планета](#), [комета](#), өзгөрмө жылдыздар, жылдыз чогулмалары жана тумандуулуктар ж. б.) байкоо үчүн пайдаланылат.

Жылдыздар картасын түзүүдө жылдыздар картографиялык, проекциялык теорияны колдонуу менен координата огуна туура келген масштабда тандалып алынат. Жылдыздар атласы жана картасы асман жарык чыгаруучуларынын асман сферасындагы абалын белгилөө үчүн колдонулат. Жылдыздуу асманды толук сүрөттөөдө глобус пайдаланылат. Жылдыздар атласы жана картасын астрономияга немец астроному Н. Байер (1903) киргизген. Мында ар бир топ жылдыздын жарык жылдызы грек тамгасы менен белгиленген жана азыркы учурда да пайдаланууда. Кыймылдуу Жылдыздар атласы жана картасынын жардамы менен берилген кендикте жылдыздуу асмандын кайсы бөлүгү горизонтко туура келери жана убактысы аныкталат.

Топ жылдыз – асман сферасын аныктоо жана жылдыздарды белгилөө үчүн ыңгайлаштырып бөлүнгөн жылдыздуу асман бөлүк.

Жылдыздуу асман 88 топ жылдызга бөлүнүп, аларга мифтик баатырлардын, жаныбарлардын, буюмдардын жана башкалардын аттары коюлган. Кээде топ жылдыздан айырмалап, астеризм деп аталган топ жылдызга бөлүнөт. Топ жылдыздагы эң жарык жылдыздарга топ жылдыздын аттары кошулуп грек тамгалары (α , β , γ , алардын жаркырактыгынан улам азайышна карата) менен, начарыраактары латын тамгалары жана цифралары менен белгиленет. Топ жылдыздын чеги асман параллелдери менен жантаюу тегерегин бойлой өтөт. Топ жылдыздын аттарынын пайда болуу тарыхы толук изилденген эмес. Асман чүмкөгүн топ жылдыздын бөлүү – миңдеген жылдар созулган түрдүү илимий жана диний багыттардын күрөшүн чагылдырган татаал процесс.

Жылдыздуу асмандагы Орион топ жылдызы (XVII к)

Топ жылдыз менен катар өзгөчө орунду Зодиак топ жылдызы же зодиак алкагы ээлейт. Зодиак алкагы эки жагынан тең эклиптикага туташ. Зодиак топ жылдызы пайда кылган алкактын ичинде Күн, Ай жана планеталар айланып жүрөт. Бир жылдагы Күндүн кыймылында Күн 12 топ жылдызды удаалаш кесип өтөт. Алар Балык, Кой, Букачар, Эгиздер, Суу Чаян, Арстан, Бийкеч, Тараза, Чаян, Жаачы, Текечер жана Суу куйгуч. Так айтканда Күн бир жылдык кыймылында 13 топ жылдызга туш болот. Чаян топ жылдызган өтүп, 20 күнгө жакын Жыланчы топ жылдызында болуп, андан кийин гана Жаачы топ жылдызган өтөт. Бирок Жыланчы топ жылдыз зодиак жылдыздарына кирбейт.

Байыркы убакта жана орто кылымда зодиактын белгилери бонча адамдардын тагдырына таасир кылуучу жашырып жана кубаттуу сырын айтып келишкен. Ушунун негизинде астрология илими пайда болгон. Анын өкүлдөрү – астрологдор топ жылдыздын жайгашуу таблицасы бонча туулган адамдардын тагдарын айтып берүүчү гороскопторду түзүшкөн.

В) Бышыктоо.

Класстер ыкмасы менен жылыдздарга муноздомо беруу.

Г) Жыйынтыктоо.

Д) Баалоо.